

КИЛИМИ ТА ТЕКСТИЛЬ В ІНТЕР'ЄРІ
КРІЗЬ ЖИВОПИС ВІКТОРІАНСЬКОЇ ЕПОХИ

УДК 645.1-037:645.2-037 "18"(045)

Килими та текстиль широко використовувались у інтер'єрах Вікторіанської епохи. Драпірування тканиною меблів займало одне з перших місць у декоруванні інтер'єру. Використовувались драпіровки та тканинні накидки для м'яких меблів з метою запобігання забрудненню їх оббивки. Скатертини та килими покривали столи. Пошкоджені меблі декорувались текстилем. Використовувались тканини: вовна, оксамит, шовк, бавовна, льон, тюль, парча, бавовняний дамаст, тафта, чінтс, репс, плюш, оксамит, бавовняний газ, жаккард, шовкововна. Матеріали для килимів: вовна, повсть. Окантовка: помпони, торочки, китиці, мереживо, оборки, підрублені, волани, стрічки, тасьма. Орнаменти: геометричні: квадрати, ромби, геометричні квіти та завитки, клітинка, смужка, зірки, зустрічаються однотонні. Рослинні: переважно квіти, суниця, конюшина, листя; птахи. Тканина фарбувалась переважно природними барвниками. **Ключові слова:** Вікторіанська епоха, інтер'єр, килим, живопис, ткацтво, стиль.

Кузнецова І.А., Соломенко А.Г. Ковры и текстиль в интерьере через живопись Викторианской эпохи. Ковры и текстиль широко использовались в интерьерах Викторианской эпохи. Драпировка тканью мебели занимало одно из первых мест в декорировании интерьера. Использовались драпировки и тканевые накидки для мягкой мебели с целью предотвращения загрязнения их обивки. Скатерти и ковры покрывали столы. Поврежденная мебель декорировалась текстилем. Использовались ткани: шерсть, бархат, шелк, хлопок, лен, тюль, парча, хлопчатобумажный дамаст, тафта, чинтс, репс, плюш, бархат, хлопковый газ, жаккард, шелк-шерсть. Материалы для ковров: шерсть, войлок. Окантовка: помпоны, бахрома, кисти, кружево, оборки, подрубленные, воланы, ленты, тесьма. Орнаменты: геометрические: квадраты, ромбы, геометрические цветы и завитки, клетка, полоска, звезды, встречаются однотонные. Растительные: преимущественно цветы, земляника, клевер, листья; птицы. Ткань красилась преимущественно природными красителями. **Ключевые слова:** Викторианская эпоха, интерьер, ковер, живопись, ткачество, стиль.

Kuznetsova I.A., Solomenko A.G. Carpets and textiles in interior painting through the Victorian era. Rugs and textiles are widely used in the interiors of the Victorian era. Used drapery and fabric covers for upholstered furniture, to prevent contamination of their upholstery. Tablecloths and carpets that covered the tables. Damaged furniture decorovalys textiles. Used fabrics were wool, velvet, silk, cotton, linen, lace, brocade, cotton damask, taffeta, chints, rep, plush, velvet, cotton gas, jacquard, silk-wool. Materials carpet: wool felt. Edging were pompoms, fringe, tassels, lace, ruffles, hemmed, flounces, ribbons and braid. Ornaments were geometric: squares, diamonds, geometric flowers and curls, cell strip, stars. There are were monochrome. Plant were mostly flowers, strawberry, clover, leaves, birds. Fabric stained mostly natural dyes. **Keywords:** Victorian era, interior, carpet, painting, weaving style.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Килими та текстиль в інтер'єрі крізь живопис Вікторіанської епохи відображають предмети текстильного виробництва. Для відтворення в сучасному інтер'єрі вікторіанського стилю дані дослідження будуть служити базисом. Необхідно отримати точні дані по розглянутій

історичній епосі, виявити особливості оздоблення, матеріалів та колірної гамми текстильних та килимових виробів.

Аналіз останніх досліджень. Пікард Л. [1] надала загальну інформацію про килими в будинках Вікторіанського Лондона. Орнаменти текстилю різних епох, які мали безпосередній вплив на вікторіанський стиль, конспективно досліджені різними авторами [2]. Цейтлін Е. А. [3] вказав історичні факти зі створення швейного обладнання та винахідників, зробивші швейні машинки. Чернов С. [4] охарактеризував покриття для підлог другої половини ХІХ ст. Є ряд видань, які можна розглядати скоріше як джерело візуальної інформації з даного питання [5, 6].

Формулювання цілей статті: особливості використання килимів та текстилю в інтер'єрі Вікторіанської епохи, які відображено у живописі того часу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для відтворення кольорової гами, форм, використання матеріалів проглянуто та проаналізовано сто одинадцять англійських художників-реалістів ХІХ ст., загальна кількість три тисячі дев'ять картин. На картині «Сварландські мопси» (1898р.) Вілсона Хоупа (1854 — 1937 р.) зображено блакитний килим з червоним рослинним орнаментом. По боках лінійний орнамент, який відтіняє та надає композиційного рішення зображенням на килимі. На картині спостерігається накладання килима на килим. У доріжки краї оброблені перекидним швом. У килима, який накладено на доріжку, краї прикрашають торочки. Доріжку утримують латунні прутки, які прибиті між сходишками. Такі прутки використовувались для утримання килима, щоб людина не могла зашпортнутись за вигини килима. Таку ж доріжку можна побачити на картині «Залишки капелюха» (1918 р.). Це вказує на те, що мода на килими після початку двадцятого століття суттєво не змінилася.

В описі картин нижче опускається сюжетна лінія. Акцент йде тільки на обрану тему дослідження. На картині «Введення» Бенджаміна Роберта Хейдона (1786 — 1846 р.) дитяче ліжечко, драпірованому жовтим оксамитом, краї якого оздоблено рожевими мереживними китицями. Тканина зібрана таким чином, що нагадує штори на вікні, які прикрашає в центрі бант. Низ ліжечка обшитий бавовняною рожевою тканиною з дрібним темно-рожевим візерунком, яка зібрана

скоріш за все на мотузці, утворюючи таким чином фіранку, не даючи можливості проникати протягам під ліжечко. Маля вкрите лляною хусткою з торочками. Поряд з ліжечком стоїть стіл з яскраво-рожевою бавовняною накидкою з червоним квітчастим візерунком. Накідка зшита таким чином, що художній образ нагадує спідницю: верхня частина коротка і ледве прикриває стільницю стола, нижня довга сягає підлоги. Верхня частина зжита з нижньою, утворюючи безліч складок.

На картині Альберта Шевальє Тайлера (1862 — 1925 р.) «Три ради» (1888 р.) зображено диван, який стоїть на прямокутному килимі темно-бежевого кольору з синіми лініями по краях.

На картині «Час гри» (1888 р.) Олександра Марка Россі (1840 — 1916 р.) зображено інтер'єр з численними деталями, які можна використати для відтворення інтер'єру Вікторанської епохи. Художник прописує деталі предметів інтер'єру. Дія відбувається на тонкому вовняному червоному килимі. На килимі зображено рослинний візерунок зелено-блакитного кольору. Декорування країв килима торочки та обшивання перекидним швом. Інтер'єр виконано у бірюзових тонах: шпалери, двері, ваза. Червоний килим вириває з монотонності інтер'єру, роблячи його свіжим, легким та бадьорим.

На картині «Заборонені книги» (1897 р.) двері задрапіровані темно-синьою тканиною з золотавим візерунком рослинного характеру. Така ж тканина використана для штори. На вікні висить напівпрозора тюль молочного кольору з золотавим оздобленням. Підлога встелена синьою повстю, на якій асиметрично розстелено червоні доріжки. Доріжки тонкі з геометричним орнаментом. В центрі на коричневому тлі орнамент на кшталт «шахова дошка», закомпонований у ромбовидну форму, розміщену під нахилом близько сорока п'яти градусів; по периметру килима червона смуга з орнаментом, яка окантована жовтою смугою.

На картині «Доді і її вихованці» (у двох варіантах 1883 р., 1885 р.) Чарльза Тревера Гарланда (1855 — 1906 р.) крісло, яке оббите золотистим атласом. Зліва стоїть стіл, який вкриває оксамитова скатертина з золотавими торочками. По периметру нанесено геометричний орнамент жовтого та синього кольору. Килим яскраво-червоного кольору з геометричним орнаментом у формі квітів та витягнутої по горизонталі восьмикутної зірки. У центрі килиму восьмикутна по горизонталі зірка з двох вузьких смуг, всередині якої розташовано хрестоподібний візерунок. В даному випадку також відтворено нашарування килима на килим.

Чепменом Джоном Уоткінсом (1853-1903рр.) на картині «Лавка старожитностей» (1984 р.) відтворено інтер'єр, насичений безліччю деталей. На задньому плані на стіні висить килим квадратної форми з окантовкою. Килим, який покриває стіл,

прикрашено червоним та чорним орнаментом. Краї по периметру огинає орнамент у три смуги (синя з жовтим візерунком, жовта з червоними квітами, біла з червоним дрібним орнаментом), синя смужка остання і оздоблена білими торочками. На підлозі лежить хутро тигра. В вікторіанських інтер'єрах на підлозі лежали хутра: барсів, тигрів, леопардів, ведмедів, оленів. Сюжет картини «Лавка старожитностей» (перший варіант XIX ст.) повторює «Лавка старожитностей» (другий варіант XIX ст.). Стіл вкритий тим самим килимом у двох випадках. У другому варіанті підлога вкрита килимом з коротким ворсом. На килимі зображено жовтий витягнутий шестигранник, на якому немає жодних декоративних елементів. Однак уся площа вкрита щільним декором та орнаментом по периметру, краї з двох сторін прикрашені орнаментом. На пуфику лежать згорнуті та складені килими. Бачачи те, як плавно та легко складені ці килими, можемо стверджувати, що вони з вовни і тонкі. На задньому плані видно оксамитову бардову штору. За сюжетом та назвою можна припустити, що картина написана за мотивами роману Чарльза Діккенса «Лавка старожитностей».

Картина «У бібліотеці» на підлозі майже у весь розмір кімнати великий килим, бірюзового кольору з жовтим геометричним орнаментом. В центрі розміщено багатогранник, в середині якого знаходиться хрестоподібний елемент з колом у точці перетину ліній. Краї килима оформлені також жовтим орнаментом у кілька смуг. На вікнах висять однотонні червоні штори, а на столі лежить синя скатертина, яка переливається. Краї її прикрашено яскраво-синім орнаментом.

Джордж Гудвін Кілберн (1839 — 1924 рр.) на картині «Біля каміна немає місця» (1874 р.) зображено килим, на якому стоїть стілець. Знову поєднання синього та жовтого кольорів, по периметру килима синя смуга з дрібними рослинними елементами. Поверхня килима жовтого кольору з синьою широкою смугою по периметру. Килим прикрашено червоними та жовтими квітами на синьому та синіми з червоними на жовтому. Така ж ситуація і на скатертині. На жовтому тлі сині рослинні елементи, які починаються від країв з великих квітів зменшуючись до центру. Краї килиму прикрашені короткими торочками. На другому плані стоїть стіл, вкритий червоною цупкою скатертиною з чорними візерунками. На вікнах висять штори оливкового кольору. На карниз надітий з тої ж тканини ламбрекен, щільно стягнутий, утворюючи безліч складок. На картині «Догляд за немовлям» (1896 р.) також поєднання на килимі синього, жовтого та червоного кольорів. У квадраті, на синьому фоні червоні квіти та жовте листя, краї килима прикрашає біла смуга з синіми, червоними квітами, та жовтими завитками, та листям. Ця біла смуга розділена синьою тонкою смужкою з жовтими елементами. Дві сторони килима прикрашені синіми торочками.

Уолтер Ленглі (1852 — 1922 рр.) зображено стіл, вкритий зеленою велюровою скатертиною на картині «Захоплююче читання» (1880 — 1890 рр.) Візерунок на скатертині фісташкового кольору. Короткий ворс велюру створює переливання тканини, в поєднанні з візерунком утворює ненав'язливе спокійне покриття.

Філіпп Річард Морріс (1836 — 1902 рр.) на картині «Повністю наготові» показана доріжка ткани, червоного кольору з зеленими смужками, між якими білий геометричний орнамент з чорним контуром. Доріжку тримають металеві прутки. На доріжку зверху накладено хутро оленя, з внутрішньої сторони нашита червона підкладка, краї обшиті червоною тасьмою.

Джордж Артур Гаскелл (1871 — 1900 рр.) «Колиска для кошеняти» (1900 р.) зображено частину інтер'єру диван обтягнутий: чохлам блакитної тканини з темно-синім рослинним візерунком, краї тканини спускаються до підлоги. Підлога встелена однотонним червоним килимовим покриттям. На вікнах висять ніжно-блакитні штори з тонкої напівпрозорої тканини з торочками по краю.

Килимове покриття часто простежується у живописі англійських художників у XVIII ст. На картині німецького художника, який працював в Англії Іоганна Цоффані «Чарльз Дундас вдома з онуком» 1769 — 1770 рр. в інтер'єрі чітко видно килимове покриття, так як і на картині «Портрет Георга, принца Уельського і Фредеріка (сини Георга III) 1764 — 1765 рр».

Джордж Леслі Данлоп (1835 — 1921 рр.) «Післяполуденний чай» (1865 р.): на підлозі червоне килимове покриття з жовтим хрестоподібним геометричним орнаментом та чотирьохпелюстковими квітами. На вікнах тканинні горизонтальні зелені жалюзі (роликові тканинні ставні) та темно-зелені штори з цупкої тканини. На столі біла бавовняна скатертина. Білу скатертину встеляли на грубу кольорову перед кожною трапезою, а після завершення знімали. Біла скатертина часто зустрічається на картинах таких художників — реалістів Вікторіанської епохи: Джордж Леслі Данлоп, Чарльз Вест Копе, Чарльз Бартон Барбер, Чарльз Едвард Уілсон, Френсіс Сідней Мушамп, Альберт Шевальє Тайлер, Джордж Гудвін Кілберн, Джеймс Тіссо, Вільям Маінварінг Палін, Маркус Стоун, Уолтер Ленглі, Уолтер Денді Садлер, Гаррі Брукер, Генрі Ле Джен, Хью Томпсон та інші. Білою тканиною також вкривали меблі та дрібниці, які наповнювали інтер'єр перед прибиранням. Біла скатертина часто спостерігається у книжках по кулінарії, де зображується страва, яка стоїть на білій тканині. У книзі «Кухня гурмана Вікторіанської епохи» (1900 р.) усі страви стоять на білій скатертині [6].

Килими вимочували у бензолі, таким чином виганяючи з них клопів. Килим також чистили

таким чином: випиту чайну заварку висипали на килим, а потім зм'ятали.

Лікарі рекомендували змінити штори на жалюзі з лощеної тканини. Над вікном висів карниз прикрашений мереживом, фестонами ввійшли в моду з 1850 р. Вікна завішували у декілька шарів штор. Перша штора була з тюлі (швейцарська, гардинна ноттінгемська). Друга штора виконана з вовни, льону, бавовни, шовку, парчі, бавовняного дамасту, тафти, чінтсу (англійського ситцю), репсу, плюшу, оксамиту. У найдорожчих екземплярах шовкова гардина з фланелевою підкладкою. На літо рекомендували змінювати товсті штори на муслінові [3:210].

Найкращою фланеллю вважалась Уельська, яку робили з шерсті валлійських овець, котрих розводили у Валлійських горах, Середньому та Північному Уельсі, південному заході Великобританії.

Фестони — це декоративний елемент, який має вигляд смуг, оздоблених опущеним до низу листям, квітами, зубчиками тощо. Даним елементом прикрашали штори, драпіровки, скатертини, одяг.

Велика кількість мала не лише декоративне призначення, але перешкоджала потраплянню пилу знадвору та вигорянню килимів, втрачання їх кольору. 18 квітня 1881 р. лист лікаря в «Таймс» [4:78], заголовок «Здоровий будинок» описував, що протягом дня пил осідав на усіх предметах інтер'єру і потребував безперервного догляду за чистотою. Лікар скаржився на те, що килими вбирають безліч бруду, якого неможливо позбавитись, давав великий ризик розвитку легенеvim захворюванням. На вікнах могли водночас висіти жалюзі, тюлеві фіранки, гардини. Драпірували в 1860 — 1870 рр. все: горщики для квітів, дзеркала, лампи, камінні полиці, годинники та подекували, що приховували навіть ніжки роаялю [1:206].

На фотокартках можна побачити килимове покриття з повторюваним орнаментом у вигляді геометричних квітів з розташуванням по діагоналі.

На одній фотокартці зображено килим з орнаментом у вигляді стільників. Таке зображення нагадувало тонку павутинку. Всередині кожної чарунки поміщено квітку. На фотокартках можна побачити килимове покриття, яке нагадує павутинку з переплетених гілок та листя з великими вплетеними в них квітами. Також спостерігається вкладання килима на килимове покриття, або декілька невеличких килимків.

Збереглась гравюра, на якій зображено килим у ванній кімнаті квадратної форми з орнаментом, який нагадує перські мотиви. У центрі величезний орнамент, а краї килима мають також орнамент по периметру. У переважній більшості малюнків з каталогів є килим у ванній кімнаті з простим або розкішним орнаментом. Також на

деяких фото є килими по мотивам В. Морріса. Також на килим зверху встеляли хутро тварин.

У Вікторіанську епоху ткацтво та килимарство було промисловим видом діяльності. У Вест-Рідінгзі воно почало розвиватися у 30-х рр. XIX ст. У 1836 р. тут налічувалося дві тисячі сімсот шістьдесят вісім механічних ткацьких верстатів. А у 1841 р. їх було вже одинадцять тисяч чотириста п'ятдесят вісім [3:277].

Окрім килимів велика увага приділялась текстильній оббивці меблів, яка часто прикрашалася вишивкою. Вишивка займала одну з основних ланок оздоблення текстилю. Вишивка мала переважно рослинний характер. Композиції квітів прикрашали спинки та сидіння диванів та крісел (півоніоподібні троянди, чайні троянди, кали, шипшина, тюльпани, півонії, маки, віола, гортензія, гвоздики, тигрові лілеї, дзвіночки, васильки, георгіни, незабудки, фуксії, дуб, плющ).

Швейна справа була також механізована. З 1851 р. вийшла в продаж швейна машинка «Зінгер» I.M. Singer & Co, автором якої був американський винахідник Айзек (Ісаак) Меррит Зінгер (1811 — 1875 рр.). У 1861 р. з'явилась швейна машинка Грувера, у 1872 р. – Гуза, 1873 р. – Вілера і Вільсона. Але англійці закупували швейні машинки не тільки американських виробників. Англійський виробник швейних машинок Томас Ейт. Джон Фішер у 1844 р. створив механізм для виробництва шнурків [3:371].

Як одного з найбільш відомих авторів ескізів килимів і шпалер Вікторіанської епохи можна відзначити Овена Джонса (1809 — 1874 рр.) – англійського архітектора та дизайнера інтер'єра, художника, орнаментолога. За його ескізами робилися килими, шпалери. Він співпрацював з фірмами: «Джесон і Грем» (для меблів), і «Джеффри і Ко» (для шпалер), «Даніел Уолтерс та сини з Брейнтрі» і «Уорнер і Рамм» (для текстилю). Вніс до інтер'єрів арабський, мавританський та стиль іспанської Альгамбри.

Компанія «Морріс, Маршал, Фолкнер і К» (створили 1861 р.) займалась розробкою тканин та виробів з неї, гобеленів, килимів, вишивки, шпалер, вітражів меблів, фурнітури, посуду. Види тканини, які використовувались цією компанією: подвійні та потрійні вовняні тканини, шовк, бавовняний газ, ситець, льон, жаккард, оксамит, шовково-вовняні. Фарби: індіго, крапп та лютеолін.

Окремого дослідження вимагають вишивки на оббивці, яка стала популярною до кінця Вікторіанської епохи. Візерунок на тканинах при цьому був багатий деталями. Сюжетна лінія зверталася до людей в різних європейських. Зазвичай вишивалися рослини і S-образні витягнуті лінії, що створюють певні осесиметричні композиції. Вишивки робилися великими і малими стібками. Пріоритетні кольора: червоні, золотисті, сині.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Аналіз килимів та текстилю в інтер'єрі крізь живопис Вікторіанської епохи показав, що килими були майже у усіх оселях, оскільки в першу чергу покриття для підлоги має основну функцію обігріву. Текстиль широко використовувався в інтер'єрі: штори, фіранки, тюлі, накидки, чохла, скатертини, драпіровки наповнювали інтер'єри осель Вікторіанської епохи.

У Вікторіанську епоху використовувались:

1. Килими:

- Матеріали: вовна, повсть,
- Кольорова гама: червоні, сині, блакитні, охристі, зелені. Найчастіше використовувалась кольорове поєднання червоного килима з синім та жовтим візерунком.
- Орнаменти: геометричні: квадрати, ромби, геометричні квіти та завитки, зірки; рослинні.
- Форма: прямокутна, квадратна, по всьому периметру кімнати.
- Окантовка: перекидний шов, торочки, тасьма для хутряних килимків.

2. Текстиль:

- Матеріали: вовна, оксамит, шовк, бавовна, льон, тюль, парча, бавовняний дамаст, тафта, чінтс (англійський ситець), репс, плюш, оксамит, бавовняний газ, жаккард, шовково-вовна.
- Кольорова гама: червоні, бордові, рожеві сині, блакитні, охристі, жовті, зелені, фісташкові, оливкові, коричневі.
- Орнаменти: рослинні: переважно квіти, суніца, конюшина, листя; птахи; геометричні: клітинка, смужка, зустрічаються однотонні.
- Фарби: крапп та кошеніль – червоний, лютеолін і листя резеди – жовтий, індігофера, вайда – синій, корінь алкани – фіолетовий. Зелені штучні барвники містили миш'як.
- Окантовка: помпони, торочки, китиці, мереживо, оборки, підрублені, волани, стрічки, тасьма.

Література:

1. Пикард Лайза *Викторианский Лондон / Лайза Пикард.* – М.: Ольги Морозовой, 2011.-513 с.
2. Райли Н. *Элементы дизайна. Развитие дизайна и элементов стиля от Ренессанса до Постмодернизма.* – М.: ООО «Магма», 2004. – 544с.
3. Цейтлин Е. А. *Очерки истории текстильной техники / Е. А. Цейтлин.* – М.: АН СССР, 1940. – 467 с.
4. Чернов Светозар. *Бейкер-стрит и окрестности / Светозар Чернов.* – М.: Форум, 2007. – 350 с.
5. Robinson M. *INTERNATIONAL ARTS & CRAFTS / Michael Robinson.* – London: FLAME TREE PUBLISHING, 2005. – 384p.
6. Кухня гурмана *Викторианской эпохи в гравюрах.* <http://www.liveinternet.ru/users/3259969/post117931925/>